

Секція 3. Децентралізація управління регіональним розвитком і стратегії її проведення: досягнення та проблеми європейського регіоналізму й українські реалії

міст (розростання пригородів призводить до пересування промисловості і соціального обслуговування від центру міста до периферії і, як результат цього, масового переселення «середнього класу» в передмістя).

Стійкою тенденцією в розвитку місцевого самоврядування в Європі є укрупнення адміністративно-територіальних одиниць, скорочення числа місцевих органів влади, створення різних регіональних форм управління.

Аналіз програмних документів у частині децентралізації влади вказує, що першочергові зобов'язання, зокрема відображені у Концепції реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні.

Протягом 2014-2015 рр. було ухвалено низку законів, що мали створити належне нормативно-правове поле для ефективної децентралізації влади, а також для підвищення спроможності органів місцевого самоврядування представляти інтереси територіальних громад. Такими законами стали: ЗУ «Про співробітництво територіальних громад», ЗУ «Про засади державної регіональної політики», ЗУ «Про добровільне об'єднання територіальних громад», ЗУ «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» та «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи», ЗУ «Про військово-цивільні адміністрації».

Бюджетна децентралізація призводить до неоднозначних результатів на практиці. Зокрема, посилюється залежність місцевих бюджетів від трансфертів з центрального бюджету, знижується рівень соціальних видатків, нововведення забирають без належної компенсації стабільні джерела доходів і перекладають на регіон непрофінансовані видатки тощо.

Проблематичним є задеклароване проведення добровільного об'єднання місцевих громад, розширення повноважень місцевих громад щодо користування земельними ресурсами, зміна адміністративно-територіального устрою країни. Особливо чутливим моментом є загроза спотворення принципу добровільності на користь примусового злиття територій.

Список літературних джерел

1. Децентралізація влади та реформа місцевого самоврядування в Україні / Андрій Єрмолаєв, Володимир Лупацій, В'ячеслав Потапенко, та ін.]. – Київ: Інститут стратегічних досліджень, 2015. – 45 с.

Шульц С.Л., д.е.н., проф.
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долишнього НАН України»

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Актуальність проблематики регіонального розвитку зумовлена перебуванням України під впливом процесів двовекторного спрямування - євроінтеграції та децентралізації, одночасна дія яких вимагає проведення глибинних реформ в економіці, у розвитку системоформуючих інститутів та діях владних інституцій, суспільної свідомості загалом. Вирішення проблем територіального розвитку нині залежить від ефективності реформ, які сприятимуть нарощенню внутрішнього потенціалу територій. Надмірно централізована регіональна політика вичерпала себе в нинішніх реаліях і не дозволяє цілком розкрити

можливості регіонів та сфокусуватись на вирішенні конкретних проблем. Тому регіональна політика в умовах реалізації адміністративно-територіальної реформи в контексті формування активних та економічно життєздатних територіальних громад та децентралізації влади, яка передбачає розширення владних повноважень місцевих органів влади та їх можливостей щодо підвищення рівня життя населення. Така спрямованість політики найбільше відповідатиме сучасним запитам суспільства, соціальним потребам та ресурсним можливостям соціально-економічного розвитку окремих територій.

Соціально-економічна нерівномірність територіального розвитку в Україні поглиблювалась через сформовану десятиліттями традиційну позицію, суть якої полягала у прив'язці вирішення наявних проблем розвитку окремих територій до недостатньої підтримки центру. Відсутність першочергової орієнтації на власні можливості та ресурсний потенціал територій, на створення умов щодо його ефективного використання призвели до нівелювання відповідальності місцевих органів влади. Незаперечно, що сьогодні на рівні державного регулювання розвитку і реалізації економічного потенціалу регіонів держави повинні пройти кардинальні зміни, що забезпечать, з одного боку, зростання фінансово-економічної автономії територіальної громади, а з іншого – підвищать контроль та відповідальність місцевого самоврядування і органів виконавчої влади.

Важливим завданням, яке мають вирішувати сучасні реформи в сфері територіального розвитку є зменшення територіальної диференціації як на міжрегіональному, так і на внутрішньорегіональному рівнях. Зазначимо, що територіальна диференціація є об'єктивною закономірністю, яку слід розглядати не тільки як спонукальну причину проведення реформи децентралізації влади в країні, а й як одну з стратегічних цілей реалізації економічних реформ, метою яких є досягнення економічного зростання та нарощення економічного потенціалу територій.

Створення умов для нарощення внутрішнього економічного потенціалу регіонів закладено в основі ендогенної моделі економічного зростання. Сучасні економічні теорії у якості чинників економічного зростання виокремлюють ті, які здатні закласти основу для довгострокового розвитку, а саме: інновації (капіталовкладення у науково-дослідницьку і конструкторську діяльність), людський капітал (інвестиції в нього), а також політичні (розподіл політичної влади) та інституційні (ефективність правових інститутів) процеси. Реалізація моделі ендогенного зростання в Україні має включати в перелік чинників розвиток різних видів інфраструктури, оскільки економічний потенціал території значною мірою залежить від рівня її розвиненості. Реконструкція та розбудова інфраструктурних об'єктів - це той напрямок регіональної політики, який сьогодні має взяти на себе регіональна влада.

На жаль, на сьогоднішній день немає чіткого бачення регулюючої ролі регіональної політики в умовах децентралізації влади. Цілком імовірно, що ризики реалізації політики децентралізації, в т.ч. і в частині територіальних диспропорцій зростатимуть. Низка науковців акцентує увагу на те, що в умовах реалізації реформи все ж таки збережеться бюджетна та фінансова залежність від центральних органів державного управління, триватиме ослаблення системи регулювання і контролю економіки органами регіональної влади та місцевого самоврядування, спостерігатиметься низька ефективність реалізації програм запобігання кризовим явищам та підтримки фінансово-економічних можливостей розвитку базових галузей регіону, уповільнюватимуться темпи розвитку інвестиційного середовища та зменшуватимуться обсяги фінансово-кредитних ресурсів для реального сектору економіки, погіршуватиметься якість формування системи міжгалузевої та

міжсекторальної кооперації, збережуться труднощі створення умов для підвищення ефективності та надійності функціонування житлово-комунального господарства, зростатимуть диспропорції у економічній сфері між районами і містами та загострюватиметься депресивність територій, переважатимуть в діяльності управлінських структур особистісні та корпоративні інтереси над суспільними, знижуватиметься зацікавленість регіональних суб'єктів бізнесу у розвитку науково-технологічної сфери, загострюватимуться кризові явища у секторах соціального обслуговування та гуманітарного пізнання.

З іншого боку цілком імовірним є те, що реформа сприятиме проведенню більш активної економічної та соціальної політики органами регіональної влади та місцевого самоврядування, підвищить їх відповідальність за соціально-економічний стан територій.

Тому сьогодні необхідною є регіональна політика побудована на індивідуальному підході до розвитку кожного регіону, міста, селища, села та активній участі територіальних громад і місцевої влади у вирішенні тих чи інших питань сприятиме успішній реалізації реформ на загальнонаціональному, регіональному та місцевому рівнях.

Проведення подальших реформ у сфері реалізації державної регіональної політики в умовах децентралізації управління потребують:

- досягнення балансу централізації і децентралізації влади через забезпечення найбільш ефективного пристосування інститутів – держави і громади - до умов розвитку країни, тобто через механізми гнучкої децентралізації та багаторівневого управління;

- узгодження пріоритетів соціально-економічного розвитку країни, задекларованих у стратегічних документах національного рівня, Державній стратегії регіонального розвитку та регіональних стратегіях, що дозволить підвищити ефективність їх реалізації, забезпечить консолідацію зусиль всіх рівнів влади на вирішенні проблем територіального розвитку та сприятиме узгодженню інтересів держави, регіону, місцевої громади;

- удосконалення методики розробки регіональних стратегій, яка б забезпечила можливості їх порівняння і оцінювання;

- оновлення інструментів механізму подолання диспропорцій розвитку територій та стимулювання їх економічної активності, дія яких має спрямовуватись на розбудову публічно-приватного партнерства, підвищення їх інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках;

- підвищення ролі регіональної влади в умовах проведення адміністративно-територіальної реформи та налагодження взаємодії державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування у діалозі з бізнесом і територіальними громадами;

- забезпечення ефективності використання коштів ДФРР шляхом встановлення чітких критеріїв розподілу і освоєння цих коштів;

- зростання ролі Агенцій регіонального розвитку у фінансуванні регіональних інвестиційних проектів в т.ч. на територіях постраждалих в результаті бойових дій на сході України;

- активізації діяльності Ради регіонального розвитку у вирішенні проблем соціально-економічного розвитку регіонів;

- унормування на законодавчому рівні всіх форм державно-приватного партнерства, що сприятиме активізації економічної діяльності на рівні регіонів та територіальних громад;

- покращення кадрового забезпечення системи регіональної та місцевої влади, зокрема в сфері територіального проектування та планування.